СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY
УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.
OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.
ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 258. Джерзи Сити, Н. Дж., четвер, 5. падолиста, 1925. VOL. XXXIII. No. 258. Jersey City, N. J., Thursday, November 5. 1925. THREE CENTS

Вибори не дають нічого несподіваного.

НЮ ЙОРК, 3. падолиста. — Нинішні вибори, які відбувалися в 13 стейтах, не дали богато змін в укладі партій, а ще менче несподіваних вислідів.

Мейором міста Ню Йорку вибрано демократичного федерального сенатора Вокера, котрий побив свого противника в кождій дільниці та добув собі загальну більшість майже пів міліона голосів. В місті на загал побідили демократи; до немногих републиканських побідників належить пані Прет, перша жінка, котра була вибрана на становище предсідателя ради олдерменів міста Ню Йорку. Велике число голосів, відданих у місті, заважило при загально-стейтовому голосованню за поправками стейтової конституції, за якими заявився демократичний губернатор Смит, а проти котрих ішла републиканська більшість леґіслатури. Републиканці добули велике число голосів у сільських округах.

В стейті Ню Джерзі побідив при виборах на уряд губернатора демократ А. Гарі Мур; тут знова демократи дістали більше голосів по містах, а републиканці по селах. Стейтовий сенатор Ричардс побідив в окрузі Атлентик Сити свого противника, хоча сей мав допомогу Ку-Клакс-Клена.

Велике зацікавлення викликали були міські вибори в Бофало, Ню Йорк, де теж побідив старий майор Швоб мимо підпори Клена для його противника.

Небувалих випадків при сих виборах було не богато.

В нюджерзкім місті Сомерс Пойнт вибори вибрали знова своїм мейором демократа Коновера, хоча сей зрікся був кандидатури.

В Філяделфії вибрано суддею републиканця Патерсона, котрий помер, заким вибори скінчилися. Републиканська машина пробувала перекинути голоси на другого републиканця, але се не вдалося.

В Ню Йорку помер при виборах в одному виборчому льокали Абрагам Гарис, 60-літний републиканський капітан 14-ого виборчого округа. Причиною смерти мало бути зворушенне з приводу виборів. На загал вибори відбулися дуже спокійно. Виборчих арештів було дуже мало.

УРЯДОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ ІТАЛІЙСЬКОГО ДОВГУ.

ВАШИНГТОН, 3. падолиста. — Президент Кулидж та його міністри Мелон, Келоґ, Гувер і Винстон відбули довшу конференцію в справі конференції оплати італійського довгу. Ходило о те, чи признати Італії мораторію (відложити сплату її довгів на довший час).

ЗАПОВІДАЄ ВЕЛИКИЙ ЗЕМЛЕТРУС.

СТЕНФОРДСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Каліфорнія, 3. падолиста. — Др. Бейлі Вилис, професор астрономії та геольоґії сього університету, заповідав у своїм відчиті, який він тут виголосив учора, що місто Лос Анджелес і околиця буде навіщена протягом десяти літ землетрусом, ще сильнійшим від того, який навістив Сан Франциско в 1906. році.

ПОМЕР ВІД ПОЖАРУ ОБАРІНКІВ.

НЮ ЙОРК, 3. падолиста. — Теодор Бута, 29-літний кухар в одній пекарні в Брукляні, задушився на смерть димами, що добувалися з горячого товщу, якого він уживав до печення обарінків („довнатс").

ТРАГЕДІЯ ЧЕРЕЗ НЕПОГАМОВАНУ ЛЮТЬ.

КОЛОМБАС, Огайо, 3. падолиста. — Шерлі Винґ, син президента одного місцевого банку, посварився зі своєю родиною за свою сепаровану жінку, і в сварці розлютився так, що постріляв револьвером свою жінку та її батька, а відтак вистрілом убив себе на місци.

НЕБУВАЛО ВИСОКІ МОРСЬКІ ФИЛІ.

НЮ ЙОРК, 3. падолиста. — Вілієм Госак, капітан корабля Кароній, що приїхав сюди з Европи, росповідає, що його корабель перейшов по дорозі страшну бурю. Филі доходили до висоти 80 стіп. Капітан каже, що йому ще досі ні раз не случалося бачити щось подібного, хоча він пливає по морю вже 27 літ. — До сього порту приїхав нині також корабель Камеронія, везучи 6 моряків з одної патрольної лодки, яка розбилася коло берегів Шкотії ще 11. жовтня. Моряків забрано наперед до Шкотії, а по 40 днях відвезено до Америки.

ПОСТРІЛЕНИЙ НА ПОЛЬОВАННЮ.

ПРЕСТВИЛ, Ню Йорк, 1. падолиста. — Елвин Шумейкер, 60-літний місцевий купець, вибрався на польованне на серни в свій літний табор. Підчас польовання другий мисливий, узявши його вабку за голос справдішної серни, стрілив до нього з рушниці і вбив на місци.

СТРАШНИЙ ВИПАДОК НА ЗЕЛІЗНИЧІМ ПЕРЕХРЕСТЮ.

ВЕЙКРОС, Джорджія, 2. падолиста. — Поспішний поїзд зелізниці Атлентик Ковст Лайн, їдучий з Ню Йорку до Флориди, наїхав тут на омнибус, наладований шкільними дітьми. З дітий 8 згинуло на місци, а 22 віднесли тяжкі рани. Причиною нещастя була мрака, яка не дозволила візникови бачити поїзду.

НАЙВАЖНІЙШІ СВІТОВІ МІСТА В 2005-МУ РОЦІ.

Коли вірити австралійській ґазеті, яка виходить в Еделейді, положення поодиноких нинішних світових міст у відношенні до їх величини, зовсім не відповідає їх майбутньому становищу. Европейські великі міста до сто літ не матимуть ніякої вартости. До сто літ прим. Лондон був би щойно на семому місці. Перше місто у світі було би Сан Франциско в Каліфорнії, друге місце займав би Ню Йорк, трете Сідней, четверте Токіо, пяте Шикаґо а шесте Шанґай. Після Лондону йшли би: Буенос Айрес, Бомбей і Ріо де Джанейро. Про Париж, Берлін, Рим й инші міста нема ні згадки.

ОРГАНИ З КОНЗЕРВОВИХ КОРОБОК.

Новий і спеціяльний пожиток із конзервових коробок (бляшанок) придумав старий англійський стельмах Тома Діксон із Норменбі. У вільних годинах на протязі 20-ти літ побудував він органи зі старих конзервових коробок, паперу, дерева й кількох звичайних металевих рурок. Цілу роботу виконав у своїй малій робітні в затиши села. Ужива до цього лише матеріял, який припадково мав під руками. Про його працю дізнався епископ із Вулвича й відвідав оригінального ремісника. Так сподобав собі звуки органів, що захотів у робітні стельмаха відправити службу божу при тих органах. Зійшлося богато людий. Англійські ґазети широко розписуються про сей винахід.

ВИРАТУВАВ 460 ЛЮДЕЙ.

В місцевости Аґер на західному побережі Ютляндії помер на 82-му році життя моряк Хрістіян Іверсен. Довгі літа він був провідником ратункового човна в Весторагер і виратував за той час не менше як 460 людий. Найбільшого геройського вчинку доказав осеню 1884. р., як страшна буря заскочила німецький воєнний корабель „Ундіне" біля данського побережа. Іверсен випливав тоді кілька разів своїм човном до нещасного корабля й виратував цілу залогу, 150 люда. З кораблів, які тяжкі бурі заскочили на отвертому морі, ратував багато разів людий, все з небезпекою власного життя.

МУЖИК, ЩО СИДІВ НА КАЧАЧИХ ЯЙЦЯХ.

Одна данська ґазета приносить таку небуденну вістку. Один мужик дістав із поліції покликання, бо мав відповідати за крадіж курей, в якій його обвинувачували. Але мужик не міг прийти, бо саме висиджував яйця, поки не вернулася з базару його жінка й не зайняла його місця як квочка. Як поліційний інспектор довідався, чому мужик не приходить, подумав, що мужик під впливом сонячної спеки збожеволів і тому післав поліційного агента, щоби привів мужика до поліційного бюра. Полісмен не хотів своїм очам вірити, як увійшов у хату й побачив, що мужик сидів на ліжку, на гнізді качачих яєць. Яйця були обкладені старанно соломою й ганчірками. Данська ґазета запевняє, що з двох яєць пробилися вже були каченята і вдоволено лазили по ліжку похитуючись. Тимчасом жінка вернула з базару, і як лише довідалася, що чоловік мусить іти на поліцію, як стій зайняла його місце як квочка. Пізнійше вилізли всі каченята, воно здорові, а „квочкам" також ніщо не бракує.

ПРАВДИВА ПОДІЯ.

Чеські ґазети подають таку правдиву подію. Два сусіди, пастор (священик) і аптикар жиють між собою в незгоді. Одного дня побачив пастор у своїм городі аптикаревого коґута. Зловив його і причепив йому до ноги карточку: „Не кради". Аптикар продумував над пімстою. І небаром зловив у свому городі пасторового коґута. Зловив його і також привязав карточку до ноги з написом: „Не чужолож!" Відтоді оба противники держали свої кури в курниках.

ФОРД БУДУЄ В НІМЕЧЧИНІ ФАБРИКУ САМОХОДІВ.

Американський самоходовий король, Форд, задумує, як кажуть, збудувати в Німеччині фабрику самоходів. Переговори в тій справі добігають до кінця.

ПОЛЬСЬКИЙ ВОЄВОДА НА ЗІЗДІ МОНАРХІСТІВ.

Недавно відбувся в Торуні зїзд польських монархістів. Варшавський „Курєр Польскі" доносить, що на тому зїзді був присутний польський воєвода Ваховяк.

ВЕЛИКА ТРАМВАЄВА КАТАСТРОФА В БЕРЛІНІ.

В останних днях трапилася в північній части Берліна велика трамваєва катастрофа. Зударилися іменно два трамваєві вози, при чому ранених було 34 особи, з них 6 важко. Вину за катастрофу поносить моторовий одного воза, що з гори не звільнив бігу і віхав на віз, що їшов перед ним.

„ВЕСЕЛЕ" ПРЕДСТАВЛЕННЯ „ОТЕЛЯ".

В одному лондонському театрі східної дільниці відбулось оригінальне представлення Шекспірового „Отеля". Коли відіграли дію, якою кінчиться шекспірівська трагедія, на сцену виступив ще величавий похорон. Початок тої „історії" такий. Дирекція театру, якого гістьми є виключно біднійші горожане й робітники, почала одержувати численні листи в яких глядачі писали, що „Отельо" щоправда гарна песа, але в театрі має одно велике недомагання. А саме одна кінематоґрафічна фірма вже від довшого часу давала „Отеля" з закінченням — похороном. Чому ж театр не міг би давати „Отеля" з похороном Дездемони й Отеля? Директор театру справедливо боявся конкуренції кінотеатру й уладив Отелеви гарний похорон. Зявився на сцені похоронний віз, запряжений двома шкапами, на возі дві труни, на трунах величезний вінок із стяжкою „В смерти злучені". За трупами ступали ці артисти, яким ще Шекспір позволив вийти цілo з трагедії й Отелеві жовнірі. Як глядачі побачили такий величавий похорон, роздались рясні оплески і від тоді театральна каса виидобувала всі білети, бо безперервно вечер за вечером давав театр „Отеля" з додатком похорону. Так театр побідив кіно.

Пенлєве одержав слабе підперте парляменту.

ПАРИЖ, 3. падолиста. — Сьогодня обновлений кабінет Поля Пенлєве одержав заяву довіря парляменту, але тільки 221 голосами проти 189.

Пенлєве у своїй промові заповів фінансові реформи, обнову переговорів у справі довгу з Америкою та іменоване цивільних губернаторів в Мароку і в Сирії.

Одначе, як кажуть, і се його не врятує і в недалекій будучині він таки впаде наслідком фінансової кризи.

БЕЗВЛАДНА ВЛАДА.

ЦАРГОРОД, Туреччина, 3. падолиста. — З Дамаска, в Сирії, повідомляють, що там принято з полекшею вістку, що Франція відкличе губернатора генерала Сарреля, а на його місце назначить цивільного, імовірно Бонкура.

Француська влада в Сирії чується цілком безсильною і роздає чужинцям оруже, щоб самі боронились.

ЛЮТЕР НЕ СПІШИТЬСЯ З ДОГОВОРОМ.

БЕРЛІН, 3. падолиста. — Німецький канцлер Лютер заявив, що не буде спішитися з предложенням локарненської умови райхстаґови (парляментови).

Він, кажуть, хоче виждати, щоб алянти наперед сповнили свої приреченя; відтак поїде із Штреземаном до Лондону 1-ого грудня с. р. підписати сей договір, а щойно опісля предложить його райхстаґови.

ПОРАНЕНІ НА ПАРОПЛАВІ.

ПАРИЖ, 3. падолиста. — До пристані в Шербурґу причалив найбільший корабель лінії Кунард, Беренґарія, з пораненими і покаліченими пасажирами у часі великої бурі, яка стрінула пароплав уже в дойзді до Европи.

Ся буря тривала 24 години, а капітан Беренґарії, В. Р. Д. Ервин каже, що сей пароплав ще такої страшної бурі ніколи досі не перебув.

Наслідком великих стрясень потерпіло понад 50 осіб. Їх висаджено в Шербурґу обандажених і відставлено до шпиталю.

СТРАЙК ПЕКАРІВ.

ВІДЕНЬ, 3. падолиста. — Сьогодня зачався у Відні страйк пекарів. Жадна з пекарень не спекла ані одного бохония хліба.

Люди мусять пекти булки і їсточка дома або купувати у довізників з других міст по дорогих цінах.

ФЕРДИНАНД У ПАПИ РИМСЬКОГО.

РИМ, 3. падолиста. — Папа римський Пій XI приняв сьогодня на приватному послуханню бувшого короля Болгарії Фердинанда. Він довго з ним розмовляв і випитувався про болгарські відносини.

ХОТЯТЬ ПОЛІТИКИ В ШКОЛАХ.

БЕРЛІН, 2. падолиста. — Німецькі націоналісти домагаються, щоби в німецьких школах учено про версайський мировий договір і плян Доса.

УГОДА В ЮГОСЛАВІЇ.

БІЛГОРОД, столиця Югославії, 2. падолиста. — Старий сербський премієр Микола Пашіч робить заходи, щоб погодити всі ґрупи в скупщині (парляменті). Він хоче довести до угоди між Сербами і Хорватами та Словінцями.

Сю угоду хоче він заключити як найскорше, щоб панувала повна згода в краю підчас коронації короля Александра.

РЕВОЛЮЦІЯ В СИРІЇ.

ЄРУСАЛИМ, столиця Палестини, 2. падолиста. — Із Сирії наспіли вісти, що там в цілому краю ширеться велика революція. Революціонери рабують европейські місії.

МАЄ $400,000,000.

ПАРИЖ, 2. падолиста. — Молодий перський шах, котрий має тепер 27 літ, каже, що не дбає про те, що перський парлямент його скинув з престола, бо він вивіз всі свої дорогоцінности, які вартують $400,000,000, і має з чого жити.

УРЯД Б. Н. РЕПУБЛИКИ РОЗВЯЗАНО.

БЕРЛІН, 2. падолиста. — Члени уряду Білоруської Народньої Републики (протибольшевицької) відбули тут нараду, на якій рішили розвязати сей уряд з причини недостачі фондів.

ФРАНЦУЗЬКИЙ БОЛЯК НАРИВАЄ

Все, що тепер діється в Франції, показує, що французька економічна й політична болячка поволи, але за те певно, нариває та що вона незадовго буде мусіти тріснути.

Упадок фінансового міністра Кайо не був нічим несподіваним. Він, котрого проголошено фінансовим чародієм, мусів упасти, бо він не найшов чародійного средства на заратовання французької фінансової недуги. Його наслідник, котрим є самий премієр Пенлеве, його теж не найде. Як видно з його фінансових проєктів, він далі цурається одинокої операції, яка може вратувати зложений смертельною недугою французький скарб. Французький буджет ще далі незрівноважений: національний довг росте далі, французькі довги далі більші, як приходи. Франк далі загрожений, а на одинокий геройський крок, який його мігби вратувати, міністерство не має відваги. Фінансові проєкти Пенлеве підопруть і скарб і франк на кілька місяців, що найбільше на рік-два, по упливі чого і найбільше короткозорий Француз побачить, що лікарство, яке мало вилічити недужого раз на все, лишень облекшувало хорому болі, а недуги зовсім не лічило.

Вратувати Францію моглоби лишень одно: зречися дотеперішної фінансової політики, перестати дурити себе й других, закинути латанне буджету, то сим, то тим, обкроїти видатки до приходів, а видатки зложити на плечі живучого покоління, себто не затягати довгів на будучі сплати. Та на се Франції треба людий, які моглиби сказати Французам сю правду в очи. Се моглаби сказати або сильна парляментарна більшість, якої в Франції тепер нема, або коаліція партій, якої в Франції теж нема. А нема їх тому, бо Франція ще далі живе военними надіями, що побіда аліянтів дасть їм якийсь чародійний спосіб звалити свої военні тягарі на другого. Пробувала Франція вперед стягнути свої военні видатки з Німеччини, але всі способи не вдалися. Пробувала вона відтак зложити тягар війни зі своїх плечий на Анґлію й Америку, але й Америка й Анґлія відмовилися від чести. Пробувала Франція висисати навіть своїх маленьких союзників, але вони показалися добре обгризеною собачою кісткою. Програна Кайо в Вашинґтоні та підписанне договору в Локарно було мовчаливим признанием Франції, що всі надії зложити французькі военні тягарі на военного ворога та на военного союзника завели.

За такою невдачою першим кроком повинноби бути признанне сеї невдачі та сиґнал до відвороту. Та сього теперішна Франція не може зробити. Її політичні провідники се ті самі політики, які в час війни дурили Францію, що на вербі побіди виростуть золоті грушки. До того вся Франція ще далі вслухується в побідні пеани. Вона ще далі хоче грати першу скрипку в европейськім концерті, як се вона грала через кілька літ після війни. Її ще подекуди всміхається военна слава цісаря Наполеона. Її льокаї в середній Европі своїм підлизуванием розбуджують у ній великопанські забаганки. Тому й не диво, що серед таких умов сказати собі правду в очи, що вона збанкротована, що вона мусить починати ощаджувати, що вона мусить складати власні тягарі на власні плечі, не може. Вона пробує всего инчого, щоби лишень відсунути як найдальше від себе страшну остаточність.

Однак, не прийде ся хвиля тепер, то прийде вона в четвер. Не нині, то завтра неминуча доля застукає до дверий. Франція стане перед страховищем повної фінансової руїни, і стане без ніяких средств на свій ратунок. Буде вона тоді мусіти зречися свого панування в Европі, своєї служби й льокаїв, обкроїти свою армію, вкоротити позички своїм підсусідкам, покінчити свої авантури в Азії й Африці, просто полу обтяти від своїх приятелів, щоби лишень ратувати себе саму від неминучої руїни. Франція може се зробити на час, щоби себе вратувати. Але вона може також перетягнути струну та спізнитися з облекшеннем напруження. Случилося її вже раз таке в минувшині, коли через фінансові безпорядки впало французьке королівство й шляхотство, а Франція потонула в десятиліття революції, заколоту й воен. Коли вона не поспішить зі своєю реформою на час, то історична доля може повторити ще раз хоча у зміненій формі, стару революційну траґікомедію. Велика французька революція є немовби великою наукою та осторогою для французького народа й французьких провідників. Однак, ні народ, ні провідники, сеї лекції не розуміють, сих знаків не добачують. Вони йдуть сліпо вперед, сліпі провідники ведучі сліпий народ. Говорили колись Французи за свій королівський рід, як він вернувся на престіл Франції, та своєю глупою політикою повтаряв усі похибки старого королівства, копаючи в той спосіб новий гріб для себе, — говорили колись Французи про своїх королів, яких вони ще раз скидали: „Бурбони нічого не забули, але й нічого не навчилися." Ся поговірка нині пасує до Французів; нова Франція теж не забуває ніякої урази своїм ворогам, і не вчиться нічого від історичних подій. Як розюшений червоною плахтою бик біжить на меч різника, так вона, розюшена війною, жене на погибель.

МІЖ МОЛОТОМ І КОВАЛОМ

Польща по словам словацької „Єдности" опинилася тепер між двома огнями: Німеччиною і Росією, або по нашому, між молотом і ковалом. І з тої біди не може вона собі справи здати. Ні оден польський політик не хоче ясно глянути небезпеці в очі. Всі вони шукають допомоги в малій антанті, в Франції і т. п., а то всьо пусте. Корінь лиха лежить в польськім імперіялізмі, а її уздоровлення може вийти тільки з її власного нутра. Демократична Польща, збудована на своїй власній території, не потребує оглядатися за союзниками і не потребує перед ніким тремтіти, бо за нею стане муром демократична Европа. Демократизм це її уздоровлення, імперіялізм її Ахіллева пята.

От розумне слово. Біда тільки, що в Польщі нема таких людей, щоби так гляділи на справу. А як і є, то не мають відваги того сказати. Польща крутиться і буде далі вертітися в блуднім колесі, аж доки не розлетиться. Нема іншого виходу для неї.

ВСЕ ЯК ПРИКЛАД

Львівський Новий Час пише:

Як нас інформують, у звязку з підпискою нових акцій Земельного Банку, сеніор нашого громадянства, през. Юліян Романчук, явився особисто в Земельнім Банку і перший приступив до підписки нових акцій. Не може бути кращого прикладу для нашого громадянства. През. Романчук, що ціле своє життя, на ріжних ділянках діяльности посвятив праці для нашого народу, показав своїм вчинком, що в тій праці для народу і в дбалости про національні справи не треба ніколи уставати, що кожну справу, що може причинитися до зросту нашої національної [illegible]

ХТО СПРИЧИНИВ СВІТОВУ ВІЙНУ

Коли аліянти виграли світову війну і подиктували центральним державам в Верзалю мир то зазначили, що вина за пролиття крови спадає на центральні держави, особливо на Німеччину та Австрію, в першій мірі на Німеччину, яка властиво спричинила то нещасливе ультиматум Австрії до Сербії, що викликало війну.

Німеччина взяла на себе вину з примусу і тепер старається при кождій нагоді скинути з себе ту пляму, що то вона завинила смерть міліонів невинних людий.

Загально оправдували Сербію і вважали її невинною жертвою, яка попала в війну завдяки австрійсько-німецькому імперіялізмови. Та війна минула і правда виходить на верх. Появилися спомини сербських діячів, які приносять богато свіжого матеріялу що до траґедії в Сараеві.

На руїнах бувшої Австрії повстала між иншим югославянська держава, яка зединила Сербів, Хорватів і Словінців як оден народ в одній національній державі. Сповнилася мрія, яку леліяли в своїм серцю найкращі сербські діячі. І тепер коли це осягнуто, зачинають ріжні люде приписувати собі активну участь в будові цеї держави. Між іншим зачинають висвітлювати і це хто і за чиєю відомостию убив архикнязя Фердинанда і його жінку в Сараеві.

З тих споминів найважнійше це, що пише сербський міністер освіти з 1914 р. Люба Йованович, який подає, що сербський президент міністрів Пашіч та цілий кабінет міністрів були точно поінформовані що до цего, хто і коли буде робити атентат що атентат виконувано з рамени сербської революційної орґанізації „Чорна Рука", що мала осідок в Білгороді.

Сербське правительство не тільки не задоволило Австрію що до цего, щоби прилапати заговірників, але ще затирало за ними всі сліди. Цілий сербський кабінет пішов навіть до церкви на поминальне богослуження за арх. Фердинандом і молився за того, кому сам зготовив смерть. Це звучить на велику іронію і глум, але так воно було в дійсности.

Сербія була свідома відразу тої консеквенції, яку потягне за собою атентат. Вона сейчас порозумілася з Петербургом і засягнула там інформації, як задивляється Росія на сербсько-австрійський конфлікт. Коли звідтам прийшла прихильна відповідь і Сербія упевнилася, що за нею стане Росія, вона ожидала зі спокоєм виповідження війни. Сербія уважала Австрію своїм відвічним ворогом, який роздер оден сербський народ та не дає йому зединитися. Сербія уважала рівнож і австрійського престолонаслідника Фердинанда великим своїм ворогом, який коли прийде на престол буде змагати до цілковитого розбиття Сербії. І з тих двох причин вона хотіла розбиття Австрії, що думала перевести при допомозі Росії.

Так думав сербський нарід і його уряд до світової війни. І коли сербські міністри оказували формально льояльність супроти Австрії, фактично підпирали тайну орґанізацію „Зединення або смерть", яка була властивим виразом сербського духа. Та саме орґанізація, звана також „Чорна рука" перевела замах на архикнязя Фердинанда і спричинила світову війну. Все те діялося за згодою і при тихій вспівучасти самого сербського уряду.

Нема сумніву, що ті спомини відобються голосним відгомоном по цілім світі. Використають їх в першій мірі Німці для своєї дальшої політики, а особливо до зміни того пункту в верзальськім договорі, де говориться, що вони спричинили світову війну. Для нас ця подія має історичне і наукове значіння. Вона нам показує якими дорогами нація доходить до свого ідеалу, до соборности своїх земель. З морального боку можна ріжно дивитися на ту подію, з боку практичної національної політики є тільки оден погляд. Інтерес нації стоїть висше всього.

ПРЕСА В ІТАЛІЇ — І В НАС.

Преса займає в Італії почесне місце. Головно тому, що кождий горожанин вважає своїм обовязком передплачувати якийсь часопис. Він не шукає „дурнички", щоби ґазету перечитати даром, позичивши її де попаде, або просто і „потягнувши" її на почті, як це саме в нас так часто трапляється.

Такий „Корієре делля Сера" бе 1,200.000 примірників денно! Тож нічо дивного, що такий часопис підтримуваний 1,200.000 читачами, зумів поставити справу видавництва на високому технічному уровені, здобутися на знаменитий друк, коректу, чудесне ломання числа, порядний папір, великі і часті нагороди для наділення ними своїх постійних читачів-передплатників, тощо.

Італійська преса йде навіть в методах обслуговання своїх читачів ще дальше вперед. В неї завелася система декількох видань денно. Коли о год. 8. ранку появиться перше видання часопису, читач купує, одначе не вдоволяється ним, бо за годину чи дві дістане знова друге видання, доповнене найновішими відомостями. Є таких видань денно чотири, пять, шість, що все приносять найсвіжіщі новини з краю і цілого світа.

Колиж і в нас зрозуміють люде, що кожда людина, яка не є байдужою на все, що в її краю і в широкому світі діється, — ні один день не зможе обійтися без часопису, як без щоденної їди, як без хліба насущного?...

[illegible]

РАЙ ДЛЯ ЗЛОЧИНЦІВ.

Що каже француський комуніст про советські тюрми.

Парижський, комуністичний часопис „Л'Іманіте" вислав одного робітника до совітської Росії, щоб той придивився тамтешньому життю. По майже чотиротижневім побуті в царстві советів вернув той товариш до Парижа мало що не ошалілий від захоплення совітським ладом. Він оголошує тепер в часописі „Л'Іманіте" цілий ряд статей, від яких навіть некомуністам потеклаб слинка, якщоб вірити всьому тому, що він оповідає. А вже всякі злодії і махабунди то напевно закричалиб в один голос, що хочуть їхати до советів, аби там виконувати своє ремесло, а потім попасти в тюрму. Бо послухайте, що говорить той висланник парижського чосопису про свої відвідини в одній советській тюрмі:

„Перше, що звернуло мою увагу, то те, що вязні сиділи і спокійно курили папіроски. Кожний мав в руках часопис. Я заговорив до одного з них і той сказав мені таке:

— Два рази на тиждень ми маємо виклад про моральне виховання, який ілюструється кіновим фільмом. Раз на тиждень, кожного понеділка, буває в нас театральна вистава. Кожного дня можемо курити і читати часописи".

По огляді вязнів можна було запримітити, що вони одержують знаменитий харч. Опріч того дістають вони, як я довідався, тижневу платню, що рівняється звичайній тижневій платні робітника.

— Як ви довший час сидите [illegible] місяцях, дають вам відпустку, щоб ви могли побути трохи дома і побачитися з ріднею.

Дописувач з „Л'Іманіте" додає: „Вязень, з яким я говорив, був якраз передтим на семидневній відпустці дома".

В совєтській тюрмі є також кари на вязнів. Коли який вязень не поводиться як слід, то його переводять в другу тюрму, або відмовляють йому відпустки. Дальше кара не йде".

Тут треба запитати: чи не булоб найбільшою карою для тих вязнів вигнати їх з тюрми?

Що згаданий „товариш" з „Л'Іманіте" бачив таку тюрму і тих всіх цікавих річей написаних в часописі не виссав з пальця — це дуже можливе. У своїй погоні за тим, щоб показати світови як то в них все ідеально уладжено, большевики могли зробити і таку тюрму на показ для тах, що приїздять ізза границі оглянути їхні порядки.

КНИЖКА В ПОЛЬЩІ.

(З офіціяльної статистики за II. квартал 1925).

Зникаюча українська книжкова продукція.

В цілій Польщі видано протягом другого кварталу 1925 р. (квітень, травень, червень ц. р.) загалом 1475 книжок і брошур в округло 5-ти міліонах примірників, себто 1 книжку на 6 осіб. Найбільше вийшло белетристичних творів — 204, себто 13.8 прц., промислово-торговельні справи порушені в 10.7 прц. книжок, суспільним наукам посвячено 8.7 прц., теольоґії 8 прц., педаґоґії 6 прц. Инші творять менший відсоток.

В найбільшій скількости примірників виходять польські сензаційні видавництва, пересічно 9.5 тис. Шкільні підручники (польські) друкується в 7.2 тис., белетристику в 5.3 тис., а політичні в 4.5 тис. примірників. Наклади инших польських книжок не сягають 4 тисяч.

Польських книжок вийшло 4,776,000 прим., себто 84.3 прц. а разом з друками на чужих мовах, призначених для пропаґанди (2.9 прц.) — разом 87.2 прц. Таким робом на всі инші національности в Польщі припало всього 12.8 прц. Якщо йде мова про скількість примірників, на польські книжки паде 92.9 прц., на инші національности 7.1 прц.

Польські книжки мають найбільший наклад (пересічно 3.8 тис.), литовські 3 тис., українські 2.6 тис., московські й німецькі 2.1 тис., жидівські 2 тис., білоруські 1 тис.

Польська книжка, це передусім белетристика — 1266 примірників, потім шкільний підручник 452 тис. прим., на третім місці (щодо скількости примірників) сензаційні видавництва 424.000 примірників.

Жидівські видавництва присвячені головно теольоґії (30.2 прц.,), потім іде белетристика, потім щойно сензація. Підручників видано лише 7. Щодо скількости примірників, то релігії і сензації присвячено по 37 тис., політиці і публіцистиці 31 тис., ріжним обсягам 20 тис., белетристиці 15 тис., підручникам 9 тис.

В українській мові видано загалом 44 книжки. З того 11 (25 прц.) політичних, 9 релігійних, 6 для дітей, 4 белетристичні). Щодо скількости примірників на 117,000, 47,000 література політична, 15,000 книжки для дітей і молоді, 14.7 тис. присвячено релігії, 11.5 белетристиці, 7 педаґоґії, 6 тис. підручникам.

На 19 німецьких книжок маємо 9 релігійних, 4 підручники. Але на загальне число 40 тисяч 25,000 тисяч творять підручники. Російських книжок є 5, білоруських 3, литовських 2.

ГАРТФОРД, КОНН.

Заходом Спільних Товариств відбудеться Віче 8. падолиста б. р. в гали CRYSTAL HALL, 460 [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

АНҐЛІЙСЬКА ЖІНКА В СУДІ Й АДВОКАТУРІ.

Польський часопис „Rzeczpospolita" містить цікаві замітки свого лондонського кореспондента про участь анґлійської жінки в суді та адвокатурі. Як відомо, в Анґлії допущено жінок до обох згаданих установ. Одним з арґументів на те, щоби жінок допустити до сповнювання обовязків суддів присяжних, було те, що жінка як суддя присяжний буде більше вирозуміла, особливо в випадках, коли обвинуваченою буде жінка. В практиці однакож показалося, що судді присяжні — жінки є найбільшими „кровопийцями". Вони тримаються того, що як хтось найшовся на лаві обвинувачених, то вже він мусить бути винуватий.

Загально твердилося, що тільки жінка-адвокат зможе добре оборонити обвинувачену жінку. Тимчасом жінки воліють дальше звертатися за обороною до мущин, а горстка жінок-адвокатів приймає з вдячністю всі справи, навіть проти жінок, щоб тільки заробити гроші.

Неуспіхи жінок в адвокатурі пояснюють між иншим і тим, що жінка не потрафить станути у якійнебудь справі на чисто обективному (безсторонньому) становищі. Для жінки-адвоката адвокат противної сторони є її особистим ворогом.

Такі наслідки участи жінок на становищах звязаних з правами, вплинули, розуміється, на зменшення числа студенток на правничім виділі. Та не тільки зменшилося взагалі число студенток права, але число тих, що кінчать правничий виділ, є зникаюче в порівнанню з тими, що на нього вписалась.

Університетські чинники пояснюють це явище тим, що вищі правничі студії не підходять для жіночої інтеліґенції через свою відірваність, а через те жінки воліють занимати посади, для яких їм вистарчить тільки трохи правничої освіти, як теж і тому, що багато студенток перериває студії тому, що виходять замуж, себто дістаються на одиноку бажану ними і одиноку вдоволюючу їх посаду.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШІКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Стефана, від. 221, повідомляє, що місячний мітинґ відбудесь о 1-ій год. попол. в неділю, дня 8. падолиста, в гали церковній при Оклей Булварк і Райс ул. Проситься всіх членів прибути на мітинґ. — Михайло Биряк, предс.; Гр. Чикайло, секретар.

ПАТЕРСОН, Н. Дж. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 64, подає до відома, що триквартальний мітинґ відбудесь в суботу, дня 7. падолиста, о год. 7-ій вечером, в гали під ч. 435 Мейн ул. Проситься всіх членів і членкиць прибути на сей мітинґ і вислухати справоздання контрольорів. Будуть і інші вашні справи до полагодження. Неявившийся член підлягає карі після статута. — Д. Ридчук, предс.; М. Сас, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Тов. Сокіл, від. 336, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 8. падолиста, о год. 1-ій пополудни, в гали [illegible]

ЦИВІЛІЗАЦІЯ Й НЕДУГИ.

Богато анґлійських лікарів є тої думки, що рак є недугою цивілізації. Цікаву працю про те видав др. Бекер, який опирає свою теорію на твердженню, що серед східних і первісних народів рак є дуже рідким випадком. Що правда, в Індії стрічається цю недугу дуже часто, але Індії не можна зачислити до первісних (некультурних) країв, а до того рак, який там буває, появляється головно на зовнішних частях тіла. Навпаки, у культурних народів рак є завсігди внутрішний, найчастіше в жолудку або в грудях. Цей рід рака у східних народів не знаний, навіть в Індії, де його процент досить високий, дотикає головно Европейців, а з місцевих мешканців тих, що зевропеїзувалися. Так само і Німець др. Міллер пише, що в Малій Азії стрічався з раком дуже рідко. Др. Бернгем звертає увагу, що серед численних хорих, яких лічив в Скутарі, не було ані одного випадку рака чи запалення сліпої кишки. Щодо тої останної недуги, то згідно із статистикою, вона майже не знана на сході. Др. Бекер стверджує, що ті недуги так часті у нас, є наслідком наших харчів, позбавлених в більшій части вітамінів, а які то харчі вживаються виключно у народів цивілізованих.

ДОБРА РАДА.

Переходячи вечером міським парком затримавсь я коло гуртка молодих українських робітників, котрі окружили старого Панька і цікаво слухали його оповідання.

Панько говорив так гарно, що аж любо було слухати. Почав говорити якто в давну давнину в одному селі жили собі люди, помагаючи один другому в тяжкій мужицькій праці, які то в них гарні порядки були, про їх волю і свободу, аж доки нечиста сила не принесла в село боярина, котрий загарбав ліс громадський, поле, полонини і старався робити всякі пакости громаді, щоб людий поробити своїми рабами. Говорив й про чудову дочку боярина, котра полюбила мужицького сина, про війну і т. д., а в кінці сказав:

— Хлопці! Цікава се історія; написав її Іван Франко під назвою: Захар Беркут. Кождий з вас повинен її перечитати та набрати розуму, відваги і геройства, бо якраз тепер вам треба ступати слідами тих наших давних героїв і помагати нашим братям прогнати ворога з рідного краю.

Пішліть $1.50 моні-ордером або марками до Свободи, 83 Grand St., Jersey City, N. J., а відворотною почтою дістанете Захар Беркут, котрий вкаже вам шлях і додасть відваги до боротьби за рідний край.

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо затямити собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу.
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не перехвалювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописи, яку дописуватель написав за кілька мінут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „наглих" дописий з домаганнем „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція [illegible]

[illegible]

ЩО ДІЄТЬСЯ В ЛЬВІВСЬКИХ ТЮРМАХ?

(Зізнання політичних вязнів полк. Андрія Мельника і товаришів, яких недавно так страшно побито в львівській тюрмі).

—o—

I.

ЕВГЕН ЗИБЛІКЕВИЧ.

Уважаю доцільним попередити опис подій 16-го вересня 1925. р. кількома увагами, що кинулиб освітлення на масакру.

На протязі мойого довголітнього сидження в тюрмі слідчій при ул. Баторія довелось мені чути і бачити багато комісій соймових, санітарних та делеґатських і чути від них цілу низку обіцянок та запевнень, що все піде до кращого, що зокрема спорадичні випадки побоїв перейдуть до історії і більше не мати-муть місця. Скілько голословности, перфідії та лицемірства було в запевненнях цих високо й низше поставлених чинників доказує голий факт нечуваної в історії тюремництва масакри з дня 16-го вересня, що лягла незатертою плямою бруду на цивілізації XX. століття.

Всі оці запевнення й обіцянки розбивались о хоробливі імперативи п о л ь с ь к о ї „рації стану" а зводилась ця рація стану відносно вязнів політичних до слідуючого: **знищити фізично всіми стоячими до розпорядимости середниками, політичного вязня, зробити його нездатним на майбутнє до якої би то не було праці.** Щоб виконати це завдання пущено в рух на широку скалю закроєну провокацію, вдарено по амбіціях станових, особистих і патріотичних дозорців, з боку керуючих чинників львівським тюремним світом, а навіть здається і чинниками **судовими.**

На доказ, які заходи приняли власти з метою спровокувати політичних вязнів та надати демонстрації нашій як протестови проти побоїв вязнів політичних польською поліцією **пятно бунту** — наводжу слідуючі факти:

В понеділок вечір (14) появились на коритарах і подвірю тюрми слідчої аґенти політичного відділу поліції та дефензиви з комісаром Смольніцким на чолі, та стали в вікна і через тзв. „візитирку" провокувати. Чути було під візиткою келії ч. 26 (де приміщений старший Барановський) такі вигуки аґентів: „А ти, Ромцю, тераз такі моцни. Як я ці лясков злоєм (вилою) д..., то небендещ такі моцни". Те саме повторив комісар Смольніцкий з подвіря до вікон келії ч. 26, на якому стояли Р. Барановський, Воробець Теодор, Білянський Микола, Редько Юліян та співали національні пісні.

Під вікном келії ч. 32 (де приміщений В. Коваленко і Штайґер) чути було по адресу Коваленка: „А то Коваленко так спева, нєх жиє Петлюра. Нех жиє корито Штайґера" (алюзія до цього, що Штайґер помагав харчами Коваленкові).

Під візитиркою дверей келії 18 (де приміщений Волод. Шумський) чути було по адресу Шумського з боку аґентів: „А то тен, цо достал ляне у нас. **Чекай, еще достанеш".**

До цих знаних мені моментів з вечера 14. вересня додам ще один факт, який засвідчити може свідок знаний п. Др. Марітчакови (Поляк по національности), а іменно: Управа тюрми намовляла кримінальних злочинців, щоб били в двері келії і в той спосіб дали можність підтягнути демонстрацію вокальну нашу під поняття бунту, та створити цим претекст до „здавлення бунту".

На предодніж самої масакри давали дозорці недвозначно до зрозуміння, що приготовлено для нас „горячу купіль". А саме після обіду в середу з нагоди перенесення В. Коваленка і Штайґера з келії ч. 32 на келії 13 і 14 сказав дозорець Шеремета до Коваленка на запит останнього про причину наглих переносин слідуючу много значучу фразу: „Я вам раджу сидіти тихо і не обзиватись, бо сегодня буде щось **страшне".**

Той самий дозорець Шеремета на заяву Г. Воробця, що його призначив лікар тюремний до шпиталя на лікування, сказав так: „Пан еще найлепей робі, же пан зтонд ідзе".

Дозорець Марціnуф (старший) при збиранню тзв. рапорту перед год. 5-ою з нагоди прохання В. Коваленка записати його до рапорту на слідуючий день сказав: „Дзісь бендзє пану лепши рапорт" і до рапорту не записав, а потім ще додав: „Я зараз оддаєм рапорт, оддаєм ключе і нє хцем відзєць..." — перервав фразу і не кажучи традиційного „добраноц" зачинив двері.

Як би дивними і незрозумілими показалися події з 16-го вересня 1925, для людий доброї волі і неупереджених, то оттих кілька наведених моментів відкриє хотяйби рубець тої заслони, за якою скрита психольоґічна загадка причини і пляновости масакри з дня 16. вересня після пятої години.

Думаю тепер спинитись на тому, що діялось на келії ч. 24. де приміщені були я, інж. Мельник Андрій, та студент техніки Зелений Богдан.

На нашій келії відомо було в понеділок 14-го ранком, що політичні вязні комуністи та ґрупа тов. варацівських почали заповіджену в неділю вечером окликами через вікна голодівку, за респектовання і виконування тюремним урядником п. Мрозовським розпорядження президії з дня 11/VIII. 1924 підписаного в заступництві президента надрадником Філіпом, а зводилось це розпорядженє до признання за політ. вязнями окремих прав, що були зафіксовані пунктами в окремому акті долученому до реґуляміну тюремного, а через те даних до офіціяльного відома зарядом тюрми Баторого і Бриґідок.

Наша келія користувалась всіми цими признаними наведеним актом правами і через те не було причини прилучатися нам до голодівки. Ми голодівки не проголосили.

Цьогож самого дня, себто в понеділок ми дізнались, що на тзв. мародці в тюрмі Баторого лежить збожеволілий від побоїв на поліції у Львові і Стрию [illegible] Зна-

[illegible] стати і упімнутися, згл. звернути увагу судових чинників на себе. В цьому передсвідченню піддержував нас факт, що Костинюк лежить на тзв. мародці вже 4—5 днів і до понеділка, т. є. 14-го ніхто з судових чинників не інґерував в його справу.

Через те почувши вечером оклики і співи в тюрмі, ми й собі прилучились до демонстрації і протестували окликами проти побоїв політ. вязнів на поліції, домагались слідства в тій справі. Оклики і співи наші продовжувались біля пів години. Протест цей в формі співів і окликів вийшов у нас відрухово з товчків тих почувань людяности, що у нас живуть і ворохобились під враженням свіжої жертви „сальонових методів поліцейських переслухань".

В ранці слідуючого дня, себто у вівторок на проході ми ґуртками коментували справу побоїв Костинюка і демонстрації і говорилось тоді, що слідби вечером повторити демонстрацію, як що судові чинники не звернуть уваги і не будуть дальше інґерувати в справі Костинюка.

Так і сталось. Вечером вівторок демонстрація повторилась і 24-ка взяла в ній участь, підносячи оклики і співаючи біля чверть години.

В середу коментували на проході демонстрацію і тоді говорилось, що дальші демонстрації не потрібні. В середу вечером ми уважали зайвим на 24-ці демонструвати.

Але зате задемонстрували нам тюремні власти воскресшу інквізицію, варшавські методи боротьби, та хамські поведінки.

В середу вечером між год. 6—7 відчинились двері келії ч. 24, вийшов дозорець Марціnуф (старший) та сказав: „Пане Мельник, проше сен збераць". Інж. лежав в ліжку, принявши аспірину в горячці 38.1 і лежачи відповів: „Яж хорий, у мене 38.1 горячки". Двері на хвильку зачинились і після кількох секунд вірвалось чотирьох або пятьох незнаних мені дозорців (з Бриґідок) і випитуючи, котрий це Мельник, приблизились на середину келії. Рівночасно вийшов старший дозорець Маліняк і сказав: „Зелений, Зиблікевич збераць сен також. Чему сен не зберацє?" З Маліняком почав балачку Зелений, випитуючи „хто саме давав, таке розпорядження і куди ми маємо йти". На це Маліняк відповів коротко, без коментарів: „Зберацьсен". В час, як велась балачка Зеленого з Маліняком, інж. Мельник попросив причинити двері з огляду на протяг. (Видно був намір у інж. вставати). Замісць дверей зачинено за мною і Зеленим вікна. Тоді роздався чийсь голосний оклик (здається дозорця Триблінґа): „Стул на бок, лямпа на коритаж". Як приступили дозорці до виконання цего „на-[illegible]

[illegible] тента Ґурського. Зразу до нього я підбіг і опинившись перед ним на коридорі просив вияснити: „Куди нас переносять і на чий наказ". Замісць відповіди схопило мене двох дозорців за руки а третий дав мені штовханця в плечі, та повели по коридорі в напрямі сходів.

Кілька кроків від келії 24, не заходячи до висоти келії ч. 19, я побачив директора Кольберґа та звернувся до нього поглядом і словами: „Пане директор, прошу взяти мене в опіку. Куди мене ведуть?"

Директор Кольберґер зіґнорував мій за запит та прохання, а за час, поки я говорив і стояв перед дир. Кольберґером дозорці виволікли інж. Мельника з келії за ноги та поволікли попри мене дальше. Я щось крикнув і в тому моменті закинули мені на голову якусь шмату, якою закрито мені очі і рота.

Тоді зачали окладати мене пястуками по голові і плечах так сильно, що в мене пішла кров з носа і уст та поранено все лице, вибито одного зуба а одного викрушено, розбито хрястку носову та ушкоджено уховий провід. Старались мене ще крім цього звалити з ніг копанням по ногах чоботами і вдаряючи пястуками під коліна, але звалити мене з ніг не вдалось.

На сходах біля вестібулю мені удалось стягнути з очей шмату і я побачив біля мене тільки двох незнаних мені дозорців, що вели мене в напрямку келії, що на партері. Келії ці показались вже занятими і мене відвели через вартівню до пивниці, що під будинком окружного суду.. Біля вартівні стрінув мене офіціял Мрозовський і побачивши все моє лице, голову і одежу в крові, зрадів і сказав: „То маш за кшикі". На вартівні мені пустили руки. Стрінув я Зеленого, якого держали за руки дозорці. Як Зелений побачив мене закровавленого, крикнув: „Що ви з ним зробили". В тім моменті я побачив піднесену руку дозорці Бора, який ударив Зеленого в карк в околиці уха. Я пішов по темнім бічнім коридорі в напрямі пивниці. Зачинили мене в клітці вузенькій і високій з порозкиданими розбитими цеглами на долівці. Я почув, що мене якось нагло покидають сили і стратив свідомість. Пронизливий холод вернув мені свідомість, мене обляли здається водою. Просидівши хвильку на камінню, почув я, що відчиняють другу пивницю і когось нового вводять. Останніми силами я запитав: „Хто там". — Я Ромко Барановський" — була відповідь. „Мені вибито зуби" говорив дальше Роман. „Мені між иншим теж", сказав я.

Почувся знов хряскіт ключів в замку десь оподалік від мене. Барановський ще успів сказати: „Тихо хтось йде до нас". Ми стихли, а в гробовій тишині пивниці розходились рівномірні кроки вартового дозорця. Дозорець Дуда обняв службу вартового на коридорі пивниць.

Не минуло більше пів години, як до мене в льох війшов дозорець Подковіч з ліками і ватою а Марцінкуф (молодший) з лямпою.

Подковіч хотів обмити мене і перевязати. Я сказав, що тут не є кімната для перевязки і зажадав, щоб мене повели на гору. Дозорці згодились і завели мене до канцелярії офіціяла Мрозовського. Там застав я начальника Маєвського, дир. Кольберґера і Мельника, офіц. Мрозовського, асистента Ґурського і доз. Подковича. Мене посадили на крісло і один одинокий нач. Маєвський висказав свій жаль з приводу масакри а з окрема з приводу побиття мене. Дир. Мельник взагалі не сказав ні слова. А решта цинічно усміхалась і [illegible]

[illegible] ворила щось про нашу „вивротову дзялальносьць".

За той час як зібрані в канцелярії урядники тюремні за виїмком нач. Маєвського і доз. Подковича коментували те, що творилось під їхнім носом, в їхній присутности і очевидній співучасти, мене обмивав дозорець Подкович.

Пригадую, що я закровавив два ручники, які мені подали після цього, як я обмився. Крім цього застигла на устах кров звернула увагу нач. Маєвського і доз. Подковича і вони звернули мені увагу, щоб я виполоскав уста. Теплої води не було. Мені подали холодну воду. Як тільки я набрав її в рот почув страшенний біль вибитого зуба і зараз-же відрухово випустив з рота воду. Просив о теплу воду, але Подкович сказав, що нігде її зараз дістати.

Напів обмитого завели мене до кібітки поліцейської та відвезено на „Бриґідки" пізним вечером (в год. не орієнтувався).

На Бриґідках посаджено мене завдяки окремому наказу відносно мене нач. Маєвського на одній з найліпших тзв. „казєнок" а була нею тзв. „обсервація" келія ч. 13. Там просидів я на причі з дощок до полудня слідуючого дня. В полудне переведено мене на келію ч. 39, де було ліжко і сінник, стіл і лавка. Цього-же таки дня я записався до лікаря а покликано мене до нього щойно в пятницю. При візиті лікарській-радник др. Гайзіґ позаписував дуже точно місця і знаки побоїв. А слідуючого дня, себто в суботу призначив мене др. Гайзіґ до шпиталя.

Весь час від моменту прибуття на „Бриґідки" аж до прибуття в шпиталь я держав голодівку, в першій мірі як протест проти побиття мене, а в другій як протест проти безпідставного наложення на мене адміністрат. кари, бо не проголошеної мені ніким офіціяльно.

З моментом приходу до шпиталя я голодівку перервав.

Для повноти образу додати треба, що за короткий час побуту мого в шпиталі, бо від 19-го до 23-го було в нас кілька комісій. А саме: суддя Ліндерт, судова лікарська комісія, делеґат департаменту тюремництва, суддя слідчий (що списав протокол зі мною як свідком події 16-го і побиття мене).

Спинитись хочу блище на судово-лікарській комісії. Узнали вони в мене кінець кінцем „лекке ушкодзене цяла" але спосіб переведення комісією лікарської експертизи був до цього тенденційний, що я особисто мусів відмовитись від вказання на всі мої побої. Брак обєктивности, гумористичний тон, з яким підійшов голова комісії до досліджування місць побоїв змусив мене відмовитися від демонстрування та коментовання усіх побоїв.

(Дальше буде).

ПРЕТЕНДЕНТ НА ПОЛЬСЬКИЙ ТРОН.

Віденські часописи подали відомість, що якийсь кароль Ян князь Собеский, подібно потомок короля Яна Собеского, прагне зістати польським королем. Є він звичайним банковим писарем і цілком не вміє говорити по польськи. Теперішний світ не богато звертає уваги на такі історичні претенсії, так само, як не зважаємо тепер, які власности приписувано денекотрим рослинам тому триста літ, лишень зважаємо головно, які власности приписує теперішна наука рослинам. Трінера Гірке Вино має в собі виключно складники признані наукою. Помагає воно у випадках кепського апетиту, затвердження, ґазів в жолудку, безсонних ночий і болю голови. Ваш аптикар має його на складі. Попробуйте також Трінера Лінімент на ревматизм і невральґію, які долягають звичайно в осени. Коли не дістанете їх у Вашого аптикаря, пишіть до Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

ШТУЧНЕ ВІДДИХАННЯ.

Штучне віддихання, коли його уміло застосувати, майже все ратує життя в тих випадках, де людина згубила віддих і від того душиться. В нещасливих випадках утоплення, удушення і т. п. богато людий не виратовано лише тому, що ратуючий не знав як ратувати — як провести штучне віддихання,— яке в таких случаях є одиноким способом ратунку. Штука це сама по собі не трудна, але треба її знати: коли стосувати штучне віддихання, в яких випадках, та як виконати кілька механічних рухів, щоб його спонукати.

Стосується „штучне віддихання"при пораженню електричним ударом, затроенню ґазами та такими наркотиками як опіюм або морфіна, етером і хльороформом; при обмороку та удушенню через повішення або утоплення.

Віддих є просто втяганням та видиханням воздуха в легкі і з легких. При нормальному віддиху ребра, передівсім з переду, підносяться, а при видиханню вони опадають, натиснуті мускулами грудий і хребта.

Вся штука штучного віддихання лежить як раз в тому, щоби ту роботу, яку виконує людський орґанізм природно, перевести штучно. Способів штучного віддихання є богато. Найкрасшим і найбільш успішним признано метод Шефера, якого і найбільш уживають, головно при утопленню. Є він добрий ще й тим, що до його виконання досить одного чоловіка.

Перше, ратуючий повинен намятати, щоб слабого сейчас винести на свіжий воздух та негайно розпочати штучне віддихання. Передівсім покласти його на землю, лицем до землі. Коли його уста отворені, то треба негайно вибрати з них все, що в них могло лишитися, напр. якась шмата, тютюн, штучні зуби і т. п. Колиж уста затиснені, так не чекаючи аж їх отвориться, почати штучне віддихання, бо нераз хвиля проволоки може коштувати людське життя. Само штучне віддихання проводиться в той спосіб. Одну руку лежачого треба витягнути понад голову а другу зігнути в лікті так, щоби голова могла лежати на рамени і воздух міг проходити до уст та носа.

Відтак треба клякнути так, щоб колінами обняти бедра пацієнта низше хребта. Долоні рук положити з боків на крижах лежачого так, щоби пальці лежали на ребрах, малий палець власне на послідному ребрі, і тоді легко притискати, — рахуючи від один до шість.

В часі, коли числиться „один", „два", значить на протязі двох секунд, треба легко подаватися наперед, щоби тягаром свого тіла придавити слабого. Нагинатися треба обережно, щоби не ушкодити внутрішних орґанів тіла ратованого. Після натиснення, рахуючи „три", раптово піднестися. Притискаючи тіло пацієнта, витискається з його легких воздух, а підносячися, звільняється його тіло від натиску, і тоді воно силою елястичности втягає в себе воздух і доводить його до легких. Після цього дві секунді відпочати, рахуючи помало „чотири" і „пять. Такі рухи треба потаряти раз після разу, рахуючи чотири до пять секунд на виконання руху так, щоб на протязі одної мінути виконати від 12 до 15 таких рухів. Коли нема годинника, тоді треба штучне віддихання реґулювати скорістю свого віддиху.

Части убрання, які давлять ратованого повинні бути з нього зняті. Зообити се може друга особа, яка є при ратованню. Хорого треба держати тепло.

Коли ратований не дає знаку життя, проте не треба переставати його ратувати доти, доки наспівший лікар не ствердить смерти. Коли штучним віддиханням повернутий природний віддих знов перестає функціонувати, тоді знов треба стосу-

Володимир Островський.

ЧОГО ТАК СУМНО ЛІС ШУМИТЬ.

Може де-инде инакше було, може де-инде все просто іде, але на нашій Холмщині то як у старі часи, так і нині все робилось і робиться якимсь чудом-дивом!

Хоч би той шум Холмського ліса!

Прислухайтесь: живий голос у ньому, сумний, журливий, розпучливий. Чи то на святотихому березі Буга дулібського, чи то на мрійній річці Гучві, чи то на гомінливих берегах зрадливого Вепра, — всюди цей шум є однаковий.

На Холмщині ліс завсіди жив у згоді з народом. Особливож у ті часи, коли ще тут не було панів, а всюди були лише — люде. Уявіть собі: скрізь-скрізь самі люде! Оруть, сіють, жнуть, хліб печуть, богів своїх вихвалюють.

Оре бувало Холмщанин поле, або шляхом іде, — ліс здалека його вітає, головою весело киває, руками-вітами гостинно до себе в тінь закликає:

— Иди, відпочинь в зеленій моїй світлиці на мягкому килимі шовковому. Я тобі сил нових діллю!

І лле він ту силу, як старий мед міцну, та просто в груди. З кожного листка, з кожної галузочки.

А діток як побачить у полі — аж гилками замахає:

— Біжіть, діти, біжіть швидче до мене! Я вам зайчика покажу під кущем, на сосни вивірок випущу, до грибів таємною стежкою заведу, розстелю цілий килим запашної „зубрівки", суниць, чорниць...

А зблукають діти, — ліс їм ялиновими пальцями стежку додому вказує, на поле виводить та ще:

— Здоровенькі бувайте! — здалека шумить.

Наскочать було Ятвяги, Литвини або Татари. Знимуться пожежі. Загремлять мечі. Залунають зойки, лементи, стогони. Здрігнеться старий ліс.

— До мене, діти, до мене!

[illegible]

ворог ні оком не побачить, ні вухом не почує.

У той саме час у ліса син-первісток народився, на імя Зелений Шум. Народився він із самої душі Ліса. Коли душа батька наповнилася вщерть любовю до людей, через край із неї вилився Зелений Шум і розлився по всьому лісові, як повінь весною. І не було йому ні краю, ні меж, ні кінця.

З душі ліса він повстав. Тому ніхто не бачив його, — лише вухом відчували та вухом чули. Але, переказують, — в якісь-такі дні, яких ніхто не знав, Зелений Шум юнаком по лісі ходив: волосся русяве, як хмарка пухке, лице, як та заграва майська, одежа з зеленого оксамиту. Йде, на дудку грає. Сміється. І все радіє навкруги. Веселий, лагідний, чулий.

Та ріко хто бачив його, лише чули його спів зелений.

Сяде або ляже Холмщак під деревом, підниме очі понад високі густо чупринні верховіття, туди, де Бог світло усміхненим оком дивиться на свою любу дитинку — землю. Серце росскриється так, що голос травки чує, думки комах розуміє.

А Зелений Шум, як хвиля, колишеться вгорі й сяйно співає, наче ті козаки десь за горою. Хто уявить собі тоді спів Зеленого Шуму. Кращого за ліру дідусеву, за музику троїсту, за сопілку пастушу.

Зниметься Зелений Шум над Сяном і, як той розбавлений рибалка, пливе по верховіттях дерев аж до сивого Буга. Пливе і серце Холмщака до краю спокоєм наповнює. Розвіює важкі його думи, лікує серце, як знахар.

І співають йому Холмщане:

Зелений Шум,
Як добрий кум,
Розважить,
Заспокоїть.
Як ворожбит,
Як знахар, — вмить
Всі рани
Він загоїть.

Отак жили Холмщаки з лісом та його сином Зеленим Шумом, доки не прийшли пани...

А зявилися пани, ліс собі загарбали, паперовими кайданами, як ланцюгами, до свойого імени привязали...

Ліс їхньою власністю став.

Не вільно було лісови Холмщаків до себе манити, дров їм достарчати, звірят на обід давати, ягідками та грибами частувати. Навіть діткам малим.

Все з дозволу пана.

Розлучили ліс із рідними Холмщанами. Рідше приходили до нього люде, та і то переважно чужі. Рідще дитячий сміх лунав під його зеленими наметами. Ще рідше слухали Холмщане Зеленюго Шуму: бо панщину відробляли, часу та волі не мали.

Сумував Зелений Шум, нудьгував, тугу свою в жалібних піснях виливав.

Оре Холмщак попід лісом не свою-панську ниву. Оре та пильно слухає. А Зелений Шум, сівши на вітах сосен, край ліса шумить йому пісню про часи стародавні:

— Обидва ми однакові: ти — сила робоча, я — невільник. Мірять ліс-батька мого, як ту шкіру воловячу, в самі боки його кілки забивають, як чираки колці насипають. Тіло його шматами вирубують, у далекі краї відправляють.

Плаче ліс, аж земля дуднить від сліз, що падають на неї. Кинув селянин плуга, пригорнувся до ліса і теж плаче. Над ними плаче небо, ясне лице своє у хмари сховавши, як баба в фартушок.

Над ними Шум Зелений пісню журби співає, в Бога смерти просить собі. Що день то тихше стає, завмирає.

І вмер Зелений Шум, коли осінь прийшла, як чорноока циганка, в червонці зодягнена.

Заплакав старий ліс. Пірвав з роспуки на собі зелену одежу. Кинув її на брудну землю. Застогнав, забився в холодні стіни хмар.

— Лищенько мені, сиротині нещасливому!

[illegible]

Та обняти його, пригорнутися, горем його поділитися не могли, бо панські копці та гайові добре стерегли всі доріжки до нього...

— О Боже, не дай мені на самоті загинути, пішли мені ще сина, хай піснями своїми старість мою звеселяє.

Посивів, побілів старий ліс.

І в той саме час у нього син народився — Білий Шум, у білий кожух одягнувся. Обійняв він старого батька холодними руками і заспівав йому нову пісню. Страшна була ця пісня — пісня скарги, погрози, бунту. Як той лютий звір, шумів, ревів він у верховіттях дерев:

— Бережіться! Не дам я скривдити батька старого, не дозволю торкнутися тіла його. Холодом убю, снігом засиплю...

— Фююуу! — свистів Білий Шум у галузях дерев, як грізний дух пекла, погрожував вітами, сипав у вічі подорожним сухим снігом...

Та дарма.

Рубали сокири, стальові пили підгризали гострими зубами віковічні дерева і валили їх трупом...

Не витримав Білий Шум.

І як ясна весна зазирнула в маркітний намет старого ліса, — помер.

Заплакав знову ліс, то там, то тут уже лисий, зо всіх боків общипаний. Слабий, тремтючий. Зніс очі до гори, безсильно зітхнув і прошептав:

— Боже, дай мені ще третього сина. Хай він мої останні скарги небу переповість, хай мої думки зіркам розкаже, хай жалі мої в сумних піснях людям виспіває.

І в той момент народився в ліса третій син — Чорний Шум, як та жалоба в очах удови, як та пісня похоронна, як той плач дітей-сиріток при ліжку матері, що Богу душу віддає.

Сумний, журливий.

Обійняв батька старого, пестить його сиві кучері лагідними руками, а сам день і ніч жалібно співає.

І під пісню цю вмирає холмський ліс. Вмирає ступнево, але певно. Безсилий, засуджений на смерть.

А Чорний Шум по лісу ходить в чорному одязі ченця (так кажуть люде, що бачили його) зза кущів виглядає, людей до себе благає, рятувати його любого батька.

І хто пильно вдивиться у темні закутки ліщин, серед віття ялин, або в глибину ярів, що поросли кущами, побачить його у чорнім одязі, з сопілкою в руках.

Сидить замислений та жалібно грає.

Зайдіть до холмського лісу, сядьте тихо під деревом, прислухайтесь.

Чуєте? То Чорний Шум сумну свою пісню співає, старого батька оплакує, передсмертну йому пісню співає.

Варшава, 9. липня 1925 р.

ПОЧАТОК ОСТРОВА КУБИ.

(Леґенда).

Остров Куба лежить на морі недалеко Північної Америки. Появився сей остров на морі дуже давно, а народня легенда передає його історію так:

Коли ангел Денниця хотів стати володарем світа і повстав проти Творця вселенної, приєднавши до себе богато духів безпідних, тоді Архистратиг Михаїл з покірними ангелами викинув Денницю з його прихильниками з неба в безодню.

Полетіли духи стрімголов в безодню, а звідтам як скочать вверх, вода розбіглася, земля підійнялась вгору і став остров довгий, завдовжки, як ішла лава духів.

Ото значить отаборився Денниця з своїми духами на острові, неначе кошовий отаман на Запорожу і живуть собі.

Тоді Архистратиг Михаїл звелів пересунути сонце над той остров, аби пекло непокірних духів. То-ж і почало сонечко [illegible] як ті головні, бо ходили нагі. Довго так жили [illegible]

Денниці його помічник, щось як на теперішний час губернатор, — звався він Ку — і говорить:

— Великий по великим! Люде жиють, розмножуються, а ми що? Як були, так і остаємось. Треба і нам щось думати, аби свій рід розмножити.

Подумав Денниця і каже:

— Правда твоя, мудрий совіт подаєш. Приведи до мене наймолодшого, найкращого брата.

Ото Ку привів молодого духа, що звався Ба. Денниця поглядів на него, дмухнув на него сюди-туди і став Ба дівчиною.

Всміхнувся Денниця, що таке чудо сотворив і говорить:

— Тепер, Ку, бери собі Ба за жінку, плодіться, розмножуйтесь, а в память того сей наш остров буде називатись — Куба.

Дмитро Тягнигоре.